Салдацький патрет
Григорій Федорович Квітка-Основ'яненко

Григорій Квітка-Основ’яненко

САЛДАЦЬКИЙ ПАТРЕТ

Салдацький партрет

Латинська побрехенька, по-нашому розказана

Був собі колись-то якийсь-то маляр… ось на умі мотається, як його звали, та не згадаю… Ну, дарма; маляр та й маляр. І що то був за скусний! Там морока його зна, як то гарно малював! Чи ви, братики, що читаете або слухаете сю книжку, думаете, що він так малював собі просто, абияк, що тільки розміша краску чи червону, чи бурякову, чи жовту, та так просто й маже чи стіл, чи скриню? Е, ні; тривайте лишень! Таки що вздрить, так з нього патрет і вчеше; хоч би тобі відро або свиня, таки живісінько воно й е; тільки посвистиш та й годі! А ще було як намалює що-небудь та підпише – бо й письменний був собі – що се не кавун, а слива, так таки точнісінько слива. Раз… (о сміху було! Хлопці аж кишки порвали від реготу) змалював він таки нашого отця Микити кобилу, та як же живо вчистив – так навдивовижу! Ну, намалювавши, та й каже нам: «Тепер, хлопці, дивіться, що за кумедія буде». А ми кажемо: «Ану-ну, що там буде?» А він каже: «А йдіть лишень за мною та й несіть патрет попової кобили». От ми, узявши, та й пішли, та по його наущенію і постановили біля панотцевого двора; підперли ії гарненько; таки точнісінько, як кобила стоіть: і на одно око сліпа, і хвіст вирваний, і ребра ій повилазили, та ще й голову понурила, мов пасеться. От як постановили ії, а самі, узявши, та й поприсідали попід плотом, у бур’янах, та й ждемо батюшку, а самі тулимося якомога, щоб не реготатися. Аж ось, зирк! іде наш отець Микита (та ще, мабуть, було і у головці), іде та собі під ніс всемирну мугиче; а далі і вздрів кобилу та й каже: «Що за ледащо мій Охрім!» (а його батрака та звали Охрімом). «Кобила, – каже, – зійшла проти ночі з двора, а він і байдуже; коли б то мені ії піймати!» А далі зняв з себе пояс, зав’язав петлю та й став до неі підкрадатись, та знай цмока та приговорює: «Тпрусьо, ряба, тпрусьо!», а далі, як підійшов близенько, як закине ій на шию пояс, як крикне «тпру!», як потягне до себе, а кобила як впаде, а ми так і зареготались, та навтікача! А отець Микита і зоставсь; стоіть як укопаний, і руки і ноги одубіли, і ні з місця; а кобила перед ним лежить догори ногами, і підпірки не вдержали, як потягнув ії до себе, щоб не втекла. Та вже опісля розказував, що й довго б стояв, та попадя побачила та й не знала, що з ним і робити: і віддувала, і водою бризкала, та на превелику силу з місця звела і увела у хату; так, – каже, – цілісіньку ніч трясця його била, а кобила усе в вічі лізла, аж поки шалхвеі напився.

Так ось такий-то був скусний маляр… те, те, те! тепер згадав: його звали Кузьмою, а по батюшці Трохимович. Як тепер його бачу: у синій юпці, тяжинових широких штанях, каламайковим поясом пузо підперезане, а зверх китаева черкеска; на шиі, поверх білого коміра, бумажний красний платок пов'язаний; шкапові чоботи добрі, з підковами; волосся чорне, під чуб підстрижене, а уси собі риженькі, та густі, та довгі; не часто голивсь, так борода усегда як щітка. Горілки не вживав так, щоб через край, а як з приятелями у кунпаніі, так не проливав; добре було на криласі співа і гласи знав: часто об нього спотикавсь і пан Ахвтанасій, от таки наш дяк; тільки вже ту прокляту кабаку так вживав, що не то що! Хліба святого не істиме, а без тіі погані і дихати не може. Був собі пузатий добре, а родом – коли чували – з Борисівки, Курськоі губерніі; а у тій слободі щонайлуччі богомази, іконописці й усякіі маляри; так і він-то відтіля родом був, а в нас у селі зеленив нову дзвіницю. І таки нігде правди діти: що вже ніхто лучче не намалює, ні розмалює, як богомаз з Борисівки; вже не жалко і грошей! Як же москаль озьметься за сее діло, ну! – тільки почухайся, та й відійди. Торгуеться і требуе багацько: дай йому і кошту, і грошей скільки забажа, а як удереть! гай, гай! Йому кажеш – блакитна, а він товче: «Синяста». Йому кажеш – не годиться, а він чухаеться та каже: «Нічаво-ста; для хахлов і такий бог бряде». Тьфу! на іх голову!

Так про сього-то Кузьму Трохимовича прочув якийсь-то пан, що дуже кохавсь ув огородах; так, бач, біда: горобці що літо повикльовують усе, що він ні понасіва. Так він-то позвав Кузьму Трохимовича та й поеднав його, щоб списав йому салдата, та щоб такий, як живий був, щоб і горобці боялися. «А буде яка хвальш, прикину, – каже, – тобі». От і сторжились за десять рублів грошей і восьмуху горілки. Отже ж то і змалював він салдата, та ще як? Що, я ж кажу, що й живий не буде такий бридкий, як то був намальований: пикатий, мордатий, та ще з здоровенними усами, що не тільки горобцеві, та й чоловікові страшний. Мундер на ньому лепський, гудзиками позащипований, що аж сяе. А оружжо? – так погибель його зна, як то живо списав! Оттак, бачиться, і стрельне, що й приступитись страшно! А як задивишся на нього, так, бачиться, вже і ворушиться, і усом морга, і очима поводить, і руками дьорга, і ногами дрига, таки так і думаеш: «От побіжить… от битиметь!» Так-то скусно був намальований!

Ну, змалювавши, Кузьма Трохимович і дума: «Може, не вгоджу панові; тогді пропали і гроші, і робота? Повезу куди на ярмарок та й поставлю на базарі і буду слухати, що будуть люди казати? Коли будуть його жахатись і лякатись, тогді певно: бери, Кузьмо, гроші; коли ж огудять, то ще підправлятиму, аж поки до кінця доведу».

Зібравсь наш Кузьма Трохимович та й повіз свого салдата – коли хто зна – аж у Липці. От у саму глуху північ, як ще усі, і ярмаркові біля возів, і хазяйство по хатам, спали, і по шинкам народ порозходився, і світло погасили, він і поставив той патрет на самій ярмарці і попідпирав ще лучче, чим попівську кобилу, щоб ні вітер не звалив і щоб який п'яний, як поточиться, або свиня, звичайно ходячи по базару, як прийде чухатись до нього, то щоб не звалили. А сам за тим патретом нап'яв яточку та й сів, щоб прислухатись, що буде народ казать про його салдата; та тут же наклав на палітру красок, що «коли, – каже, – що не так, то я й підмалюю». Упоравшись зо всім, присів, понурив голову та й задрімав собі трохи, поки ще до діла.

Аж ось стало і на світ заньматься. Іще не попритухали усі зірочки, а вже наш Кузьма Трохимович і скочив; понюхав кабаки, прочхавсь, протер очі полою, бо вже тут пак ніколи було по воду йти, щоб вмитись; підперезавсь знову і пояс притягнув лепсько, насунув шапку по самий ніс, та й рукавички достав, – бо се, знаете, було об перших п'ятінках, так вже зорі холодні були, – і сів у своїй ятці, щоб прислухатись.

Перш усього блиснуло світло у кабаці… Гай, гай! Вже і в Липцях завелися кабаки, неначе – нехай бог милує – у Расеі. Відкіля ж то се узялось? Общество нас так прикрутило, щоб, бач, відкупщик за нас, хто не здужа, зносив гроші у подушне; так узявсь не з справжніх відкупщиків, а – таки нічого гріха таіти – знайшовсь із наших, хрещених людей, що уступив у іх віру та, як той Юда, узявсь держать і Липці, і другіі слободи на московський лад; і вже в них не шинок зоветься, а кабак, і там вже уся московська натура, і там усе москаль наголо, як у Туреччині турки; та усе народ проворний: ні доість, ні доспить, усе об тім тільки й дума, щоб заробить копійку. Така вже іх московська поведенція! А як тільки нашого братчика, хоч би і у кабаці, обдурюють, так ну, ну, ну! Отсе, коли прийшов з посудиною, щоб купити до хазяйства на скільки треба горілки, та хоч трохи заслухайся або задивись, то й не долле повноі міри, та мерщій і всипа у твою посудину, і вже хоч спор, хоч лайся, а він тебе випровадить геть. Коли ж тут хочеш випити, то буцімто й добрий: за гривню зачерпне із діжки таки повнісіньку; тут станеш уси розгладжувати та втираешся, та поцмокаеш хорошенько і збираешся, як то гарненько натощака вип'еш, та тільки що руку підняв, і ще до рота не доніс, як, урагова його мати зна, де те москальча у гаспида озьметься, таки неначе як той, що… дух свят при нашій хаті!… Підбіжить, підтовкне – плюсь! – більша половина чарки назад у діжку! Лихо та й годі! П'еш мерщій, бо розливальщик ще стане і чарку віднімати. Випив… так що ж бо? Як там кажуть: по бороді потекло, а у рот не попало; а вже й не кажи, що по животу пішло: нічого було гаразд і проковтнуть. Оттака-то іх московська віра, щоб зо всякого зідрати; так куди ім і спати довго? Та таки тут спить, а тут дума: як би то і де б то поживитись.

Так от, як засвітили у кабаці, то й вислали надвір підтовкачку, чи не вздрить кого на вулиці, щоб заманити у кабак. Вибігло чортя і озираеться… Подивітесь на нього: на що то воно похоже? Що б то йому голову гарненько під чубчик підстригти, як і в людей? а то патлатий-патлатий! Спереду аж у вічі йому волосся лізе, уха закривае, по потилиці шльопаеться; аж, сердека, усе знай головою потряхуе, щоб тіі патли не мотались. І сорочка на ньому – не як у людей; замість білоі, як закон повеліва, вона в нього або червона, або синя, та без коміра, а з гапликом, та на плечі і защібне; так що хто зроду уперше москаля побаче, то й не вгада, що то воно і е.

От такий-то став біля кабацьких дверей, поглядав, поглядав – і вздрів, що стоіть салдат на калавурі з оружжом, та й став гукати на нього: «Служба! – каже, – пайди-ка сюди! Стань тутечки-здеся, штоб подчас буде драка, так не дай нас ув абеду; а порція ад нас буде». Стоіть салдат, не ворушиться! Москальча крикнуло удруге, кричить і утрете – салдат ні з місця! Далі москальча злякалося, щоб він не розсердивсь та не дав би йому щипки, покинув його та мерщій у кабак, та й зачинивсь. Кузьма Трохимович чуе сее все, усміхнувсь, моргнув усом та й подумав собі: «Побачимо, що то дальш буде; ще невелика штука москаля одурить!»

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=21114094&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.